

så mycket lättare föranledd. emedan man på senare tid icke sällan haft att välja mellan sökande från båda universiteterna. Först genom senaste statutreform har utväg öppnats för fakultet och konsistorium att utan ansökning och specimen föreslå person till tjänstens erhållande. Detta förfarande gör väl slut på disputationsskandalerna. Men om detsamma icke skall leda till en obligatorisk befordran af de på expektans anställda lägre aflönade lärarena och i sak bibehållas adjunktsystemets olägenheter, ökade deraf, att all konkurrens kan utslutas, detta återstår att lära af framtiden.

10 Den utväg, som ofvanföre blifvit påpekad, att, då en profesion blir ledig, icke alls anslå densamma till ansökning, i händelse icke en eller flera aspiranter äro kända, hvilka genom utgifna skrifter förvärfvat sig vetenskapligt, anseende tål väl vid att närmare pröfvas.

Framst torde väl mot densamma framställa sig vådan för universitet af att kanske flera lärostolar komme att i årtal stå obesatta.

20 382. ÖFVERSTYRELSENS FÖR SKOLÄRENDEN BERÄTTELSE FÖR ÅREN 1870–1875.

HUB, JVS handskriftssamling

Denna berättelse kan i flera afseenden kallas en sorglig historia.

Man må hysa hvilken åsigt som helst angående skolans inrättning i allmänhet och i vårt land isynnerhet, kan dock ingen undgå att beklaga det sätt att lagstifta, som vid skolans ordnande blifvit följdt, och hvaraf berättelsen ger en välförtäckt, men likväl tillräckligt bedröflig skildring. Denna ger intrycket af en spelad intrig, som sökt bistånd, genom att i flera viktiga frågor hänskjuta afgörandet till en instans, der insigt icke kan väntas, icke heller bör fordras. Och beklagligen synes mycket litet af någon protest från deras sida, *hos hvilka* ställda utom densamma, man haft rätt att vänta någon sakkänedom. Man kan säga: dessas ställning var den tiden så prekär, att den bjöd eftergifvenhet. Äfven denna anordning hörde utan tvifvel till spelet. Det origtiga i densamma är numera erkänt och rättadt. Må framtiden visa, att rättelsen bär frukt. Hittills har ingen sådan visat sig.

Äfven för det enklaste påbud, som rör landets ekonomiska förhållanden sökas vanligen upplysningar, der sådane anses kunna erhållas. »Hörandet» går ofta nog till öfverdrift. När det icke anses lämpligt tillsättas komiteer. Men för skolreformen ansågs sådant obehöfligt. Likaså hvarje offentliggörande af de uppgjorda planerna. Landtdagen 1867 hade också sörjt derför, att pressen var behörigen bunden. Den verkstad, ur hvilken den nya skolordningen oktrojerades, var lika slutet, som de i hvilka man fordom sökte de visas sten. Ett motstycke till detta förfarande vid ordnande af läroverken, hvilket så intimt berör familjernas intressen, och vid hvilket hvarje upplyst folk med rätta fäster en så stor vikt, skall väl fåfängt sökas på denna sidan Balkan.

50 Var reformen så brådskande? Voro våra senast 1857 reformerade skolor i sådant *lågervall*, att högsta råd var för handen? Härom *förmäler* Berättelsen intet. Arrestera! Arrestera! heter det i komedin. Reformera, reformera! är en dylik panacé i alla deras mun, hvilka aldramest sakna vetande och insigt. Det är för dem tidsnog att efteråt stå svarslösa till frågan, om någon reform varit behöflig. Berättelsen nämner egentligen blott två föremål för skolstyrelsens verksamhet:

sammanslagningen af gymnasier och lägre-elementarskolor samt inrättandet af borgarskolor. För den förra operation funnos redan goda mönster. Härvid förfors också såtillvida klokt, att sättet icke påbjöds vederbörande lärare ohörda. Likaså fattades i afseende på borgarskolan, realskolan det kloka beslut att inrätta försöksskolor och afvakta erfarenhetens råd – om blott beslutet tjenat till efterföljd. Och härtill kom nu all annan omstöpning så att säga på köpet. Ty ingalunda påkallade sagde båda förändringar någon ny skolordning – den senare aldrig minst, då den ju till vidare var endast ett experiment.

Hvilka frukter den nya Skolordningen burit, har ännu ingen åtagit sig att utransaka, och äfven Skolöfverstyrelsen är blygsam nog att i sin berättelse lemnat frågan oberörd, såsom i denna berättelse äfven fattade beslut och vidtagna åtgärder sällan motiveras och då högst egendomligt. Så motiveras t. ex. realskolornas inrättande: Af bestående skolor hade Lägre elementarskolorna »befunnits minst motsvara sitt ändamål*** Undervisningen i dem syntes med afseende å förhanden, varande behof, hellre kunna inrättas i det syfte att förbereda eleverna till framtida verksamhet inom särskilda yrken, för hvilka de sedermera skulle utbilda sig uti specialanstalter, såsom tekniska och navigationsskolor m. m.» Det kan nu visst »synas» så. Men för andra, än Skolöfverstyrelsen är det lika teoretiskt grundadt som af alla länders erfarenhet bekräftadt, att icke all manlig ungdom i ett land bör eller kan, så snart dess undervisning går utöfver folkskolans; drifvas in i lärdomsskolan, för att läsa latin, m. m. och bygga sin framtida existens på aflöning med statsmedel. Och i synnerhet i vår tid behöfva dock de »särskilda yrkenas» utöfvare en god fond af bokligt vetande. Äfven i vårt land har detta långt för detta varit erkänt, ehuru efter den tidens mått. De fornda pedagogierna och apologistklasserna i Trivialskolorna – om de skulle råka vara kända – voro sådane realskolor. Och vid katedralskolan i Åbo funnos en lektors och en kollektorsklass, i hvilken afdelning de gamla språken icke lästes, men hvilken likväl egde dimittera lärjungar till universitetet, Tidigare skolreformatorer i vår tid hafva förstört dessa anordningar vid inrättandet af de s. k. Lägre-elementarskolorna. De synas haft en dunkel föreställning derom, att en förberedande skola behöfdes före inträdet i lärdomsskolan och att en sådan borde af staten bekostas åtminstone för fattigmans barn. Men onödigtvis uteslöto de från dessa skolor den andra lika väsentliga uppgiften, hvilken pedagogierna enkelt fyllde sålunda, att pedagogen skötte efter behof tre, fyra å fem skilda afdelningar. Nu har Skolöfverstyrelsen åter upptagit sistnämnda uppgift, men uteslutit den förra, hvaraf i förening med den absurda divisionen af undervisningsspråket följden är, att en stor del af dessa realskolor stå toma. Så kan det »synas» en betraktare reformatörernas visa inrättningar – åtminstone tills de kunde blifva på ett mera öfvertygande sätt motiverade.

Detta blads utrymme medger mig icke någon utförligare utläggning. Hvad man icke kan lära inse af motiveringen, kunde kanske läras af föreskrifterna angående lärokurser och läseordning. Men jag måste tillstå, att de äro mig okända. Jag har, till hands »Skolordningen – och öfriga skolväsendet gällande författningar», Skolöfverstyrelsens berättelse och »Statistisk öfversigt af Elementarläroverkens tillstånd &c.» Någon uppgift i anfördt hänseende skulle icke ens misspyrdt statistiken, isynnerhet som denna synes vara afsedd äfven främlingen till underrättelse.